

KADIN VE EĞİTİM

F.Dilek GÖZÜTOK

Türkiye, çağdaş tarihinde kadın hakları konusunda çok önemli meseleler kaydetmiş bir ülkedir. Kadınların toplumumuzda yüzyılı aşkın yürüttükleri yaşamsal kavganın bilincinde olarak söyleyecekleri, yapacakları çok şeyler vardır. Bu mücadele, elbette sadece kadınları değil, tüm toplumu ilgilendirmektedir. Toplumun karanlık güçlere karşı sağlayacağı başarının seyri en başta, kadınlarımızın bilinç düzeyine ve mücadeledeki kararlılığının derecesine bağlıdır.

Kadınlar bir toplumun yaratıcı gücünün yarısı demektir. Sevginin, şefkatin, hoşgörünün, üretkenliğin kaynağı olan kadın, barışın, kültürel gelişmenin ve uygarlaşmanın güvencesidir. Büyük Atatürk'ün söylediği gibi; "Bir toplumun yarısı zincirlerle bağlıyken, diğer yarısının yükselmesi mümkün değildir." Cinsiyet ayırımı yapmadan tüm insanların, eşit ve özgür olmasını isteyen toplumlar, bu özelliklere sahip insanlar yetiştirmek zorundadır. Kadınlarını ezen ve sömüren bir toplumda, demokrasi ve özgürlükten söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle kadın hakları sorunu yalnız kadınların değil, belki de kadınlardan daha çok çağdaş erkeklerin sorunudur.

600 yıllık kültüründe ikinci sınıf bir yaratık gibi yaşatılan kadının, yasal haklarına kavuşmasıyla erkeklerle eşitlenmesi ve verilen hakları kullanabilmesi için eğitilmesi gerekirdi. Yıllardır gösterilen çabalara rağmen Türk kadını henüz bulunması gereken yere gelememiştir. Bunun en önemli nedeni eğitim olanaklarından yararlandırılmamasıdır. Bugün eğitilmişlik açısından kadınlarımız erkeklerin çok gerisinde bulunmaktadır. 45 yıl önce uymayı taahhüt ederek imzaladığımız "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde" "Her şahsın eğitim hakkı vardır" denmesine karşın Türkiye'de henüz her şahsın, özellikle her kadının eğitim hakkı yoktur. Nüfusun % 22.6'sı okur-yazar değildir. Bu, 6 yaş sonrası nüfusun 10 mil-

* 8 Mart 1995 "Dünya Kadınlar Günü" Gazantep Kadın Platformu'nun düzenlediği panelde sunulmuştur.

** Doç.Dr. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğt. Prog. ve Öğrt. Bölümü Öğretim Üyesi.

yon kadarının okumaz yazmaz olduğu demektir. Bu oran kadınlar için % 32, erkekler için % 14'dür. Toplam okuma-yazma bilmeyen nüfusun % 70'i kadın, % 30'u erkektir. Okumaz yazmazlık oranı en yüksek olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bu oran % 44'tür. Bu bölgede erkek nüfusun % 28'i, kadın nüfusun % 61'i okuma yazma bilmemektedir. Kırsal kesimde okumaz yazmaz kadın oranı % 77'lere çıkmaktadır.

Türk kadınının çalışma yaşamındaki ve politikadaki durumu da eğitimsizlikten başlayan bir dizi olumsuz koşullar nedeniyle hiç de parlak görünmemektedir. Ülkemizde hâlâ kimi kesimler çalışan kadını yadırgamakta ve hatta yargılamaktadır.

Genel olarak kentlerde yaşayan kadınlarımızın eğitim düzeyi kırsal kesime oranla daha yüksek olmakla birlikte, kentlerde toplam çalışanların % 14'ü kadın, % 86'sı erkektir. Tarım sektöründe ise çalışanların % 54'ü kadındır. Ancak tarımda çalışan bu kadınların % 85'i "ücretsiz aile işçisi" konumundadır. Tarım dışında, gerek serbest mesleklerde, gerek üst düzey yönetici olarak çalışan kadın sayısı ise parmakla sayılacak adar azdır. Örneğin üst düzey yöneticilerin sadece % 5'i kadındır. Muasır medeniyetlere ulaşmayı hedefliyorsak bu tabloyu değiştirmek gerekir.

Kadınlarımızın statülerinin "insan hakları" ve "anayasal özgürlükler" çerçevesinde ele alınması ve toplumdaki konumlarının "insan standartları"na uygun olarak biçimlendirilmesi gerekmektedir. Bunun ilk ve en etkili yolu eğitimidir.

Türkiye genelinde istatistiklere yeniden bakıldığında 6 yaş sonrası nüfusun 10 milyonu okuma yazma bilmiyor. 8 milyonu (% 18.5) zorunlu eğitimi tamamlayamadan ilkokulu terketmişlerdir. İlkokulu bile bitiremeyen bu insanlar, diğer okullara da giremeyeceği için, demokratik düzeyde; sorumlu yurttaş olma, çağdaş uygarlığın yapıcı ve yaratıcı bir ortağı olma şansını daha küçük yaşlardayken yitirmişlerdir. Türkiye genelinde 25.3 milyon vatandaşımız (% 43.4) ilkokul diplomasına sahiptir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bu oran % 17'ye düşmektedir.

Türkiye genelinde nüfusun % 6.6'sı ortaokul, % 4.5'i lise, % 2.1'i meslek okulu mezunudur. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ortaokul ve lise mezunu oranı binde 5'e düşmektedir.

Türkiye genelinde yüksek öğrenim mezunu oranı % 2.2'dir. Bir milyon kadar olan yüksek öğrenim mezununun 3/4'ü erkek 1/4'ü kadındır. (Burada bir de sevindirici rakam verelim. Türkiye üniversitelerindeki öğretim elemanlarımızın genel toplama oranı % 33'dür. Batı Avrupa üniversitelerinde bu oran % 25'dir.)

Her 100 kişiden 95.7'si örgün milli eğitim sistemi içinde bir mesleğe hazırlanmadan hayata atılmaktadır. Oysa demokrasi bireylerin mal, hizmet veya bilgi üretebilecek düzeye gelmelerini gerektirmektedir.

Dünyada zorunlu öğrenim süresi 5 yıl olarak en geride yalnızca 12 ülke kalmıştır; Benin, Senegal, Colombia, Bengaldeş, Burma, Hindistan, İran, Laos, Mocau, Nepal, Wietnam. 12. ülke olarak Türkiye'de bunlar arasında yer almaktadır.

Demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmiş, özgür düşünceli ve milli kültür değerlerine sahip bir kişi 5 yıllık bir ilkokul eğitimi ile yetiştirilemez. Bunun için ne çocuğun yaşı ne de beş yıllık süre yeterlidir. Batı ülkelerinde zorunlu eğitim 11 yıla kadar çıkmıştır.

45 yıl önce imzaladığımız İnsan Hakları Bildirgesinde belirtilen "Eğitim hakkı fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmelidir" ilkesine karşın Türkiye'de eğitim alanında eşitsizlikler vardır. Bu eşitsizlikler 1- Kadın-erkek, 2- Kent-köy, 3- Bölgeler arası, 4- Yoksul-zengin eşitsizliği olarak görülmektedir.

Cinsiyete göre eşitsizliklerle ilgili istatistikler çok karanlık bir görüntü vermektedir. Bölgelere göre okul bitirenlerin oranına bakıldığında en yüksek Marmara, en düşük Güneydoğu Anadolu Bölgesi görülmektedir.

Her düzeyde eğitim göstergeleri kırsal kesimde, doğuda ve kızlarda Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Paralı okullar, özel dersaneler, sınav engeli, kontenjan azlığı, harçlar gibi diğer sorunlara gelir dağılımındaki eşitsizlikler de eklendiğinde eğitimde fırsat eşitliği ortadan kalkmaktadır.

Zorunlu öğretim süresinin 5 yıl olması ve okullaşma oranının düşüklüğü gibi durumlar, örgün eğitimden hiç ya da yeterince yararlanamayan vatandaşlara geliştirilmiş programlarla halk eğitimi hizmetinin götürülmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır. İstatistikler ülke genelinde 12-21 yaş nüfusunun % 66'sının okul dışında kaldığını göstermektedir.

Yönetim biçimi olarak demokrasiyi seçmiş ülkeler, örgün ve yaygın eğitimi kitlelere ulaştıramayıp, demokrasi ilkelerine uyum sağlayabilecek bireyleri yetiştiremedikleri takdirde demokrasi yaşatılamaz ve kolaylıkla otokrasiye dönüşebilir.

Bugün Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri demokrasi eğitimidir. antidemokratik güçlere karşı çıkabilmenin en temel koşulu, demokrasi ilkelerini benimsemiş ve bu ilkeleri geliştirecek insanlar yetiştirmektir. Demokrasi eğitimi, demokratik ortamlarda verildiği zaman anlamlıdır. Demokrasi, tıpkı sevgi gibi yaşayarak öğrenilir. Yurttaşlarına demokrasi bilinci kazandıracak eğitim sistemi her şeyden önce kendisi demokratik niteliklere sahip olmalıdır. Türk Milli Eğitimi'nin ilke olarak belirlediği

“Demokrasi Eğitimi” sistemdeki antidemokratik uygulamalar nedeniyle çığnenmektedir. Bunlar kısaca özetlenecek olursa;

1- Seçme Özgürlüğüünün Kısıtlanması: Öğretim kurumlarında çok sayıda dersi öğrenciye zorlayan en pahalı model uygulanmaktadır. Kredi ve ders geçme düzeni altyapı hizmetleri verilemediği için sancılar içindedir. Dilimize “zorunlu seçmeli” gibi garip kavramlar girmiştir. Milli Eğitim Temel Yasasında yer alan “Yöneltme” ilkesine karşın, bireyin ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda yetişmesi gecikmekte, hatta yükseköğretim bile gerçekleştirilememektedir. Yöneltme hizmeti alamayan öğrenci, kendini ne yetiştirdiğini bilmediği bir kurumda bulmakta, yıllarını ve kendisine yapılan yatırımları yıkma pahasına yeniden, yeniden deneme yolunu seçmektedir.

Programların sınırlılığı, seçmeli derslerin azlığı, öğrenciye seçme özgürlüğü vermemektedir. Seçme özgürlüğü yaşamayan bu insanlar, seçme bilinci geliştirememektedir.

Özellikle kırsal kesimde yaygınlaştırılan İmam Hatip Okullarıyla köy çocuklarına yalnızca dini eğitim yolunun açık tutulması, bu kurumlarda öğrenim görenlere barınma olanaklarının tanınması, bireylerin seçme hakkını elinden almaktadır.

Konu ve kaynak çeşitliliği yeterince sunulmadığı için çoğu eğitim kurumunda, hatta üniversitede tek konu, tek kitap uygulaması ile bilimsellikten uzaklaşmıştır.

2- Sıkı Disiplin Uygulaması: Yapılan araştırmalar Türkiye’de her 10 çocuktan 8’inin, dayak yediğini, okullarımızda büyük boyutlarda şiddet uygulandığını ortaya koymuştur. Yasal yaptırımlara rağmen okullarımızdaki dayak olaylarına ilişkin haberler sık sık basın yayın araçlarında yer almaktadır.

Bütün bu sorunların çözümünde demokratik kitle örgütlerinin çok önemli katkıları olabilir. Bir yandan kendi aralarında dayanışma içinde çalışarak eğitim reformunun yapılabilmesi için baskı ögesi oluştururken diğer yandan sistemdeki sorunlara çözümler üretilebilir. Gerçek bir eğitim seferberliğinin tez elden başlatılması gerekir; Çağdaş, laik, akla ve bilime dayalı bir eğitimin yeniden canlandırılması için, öğretim birliğinin gerçek anlamıyla uygulandığı bir eğitim sistemine ihtiyaç vardır. Aydınlik bir geleceğin gereğine inanan her birey tüm olanaklarını ortaya koyarak ya da örgütlü olarak bu çabalara katkıda bulunmalıdır. Eğitilmemiş toplumlarda demokrasi yaşayamaz.

Diğer yandan erkekler de kadınların demokratik haklarına kavuşmaları için mücadele etmelidirler ki kadınlarla birlikte kendileri de özgürle-

şebilsin. Kadının özgür olmadığı yerde erkeğin özgürlüğünden söz edilemez. Özgürlük bireysel olmaktan çok toplumsal bir değerdir ve kişi ancak hemcinsleriyle birlikte toplum içinde özgür olabilir.

KAYNAKÇA

Baloğlu, Zekai. *Türkiye'de Eğitim* Tüsiad 2. Baskı İstanbul: 1990.

Gözütok, F.Dilek. *Okulda Dayak* 72 Ofset Ankara: 1993.

Hiç, Süreyya. "1994'de Ülkemizde Kadın" *Cumhuriyet Gazetesi* 8...4.1994.

Saylan, Türkan. "Eğitimdeki Çıkmazı Halkımız Önleyebilir" *Cumhuriyet Gazetesi* 26 Kasım 1994.

Sutherland, Ztewart, R. "Demokrasi Eğitimle Güçlenir" *Cumhuriyet Gazetesi* 20 Eylül 1994.